

NATURA 2000-GBIED: KORENBURGERVEEN (061)
VERSLAG VELDBEZOEK DD. 1 SEPTEMBER 2021

Aanwezig namens Provincie:	Richard Bruins, Robbert Wolf, Monique Vroemen, Jurjen Moorman, Marcel Gutter
Aanwezig namens beheerder	Robert Ketelaar, Andre Westendorp, (allen Natuurmonumenten); Laurens Garstenveld en Joop Spijkers (beiden Stichting Marke Vragenderveen)
Overige aanwezigen:	Karel Hanhart (Eelerwoude), Bas van der Weijden (RHDHV)
Datum en tijd veldbezoek:	1 september 2019, 09.00h – 17.00h

Doel:

Het bevoegd gezag (provincie Gelderland) legt samen met beheerder(s) jaarlijks een veldbezoek af in het Korenburgerveen. Het doel van het bezoek is na te gaan of de (stikstofgevoelige) habitattypen in het Natura 2000-gebied zich ontwikkelen volgens verwachting, zoals is beschreven in het Beheerplan Natura 2000 Korenburgerveen. Dit in het licht van de uitgevoerde en voorgenomen maatregelen en het te verwachten effect op omvang en kwaliteit van de habitattypen. Het veldbezoek beperkt zich daarbij tot zichtbare ontwikkelingen en vormt een aanvulling op de overige monitoring die in het gebied plaatsvindt.

Bijlagen:

- Bijlage 1: Bezochte locaties en habitattypen
- Bijlage 2: Bezochte locaties en herstelmaatregelen

Voorkomende habitattypen:

In het Korenburgerveen komen volgens de huidige T0 habitattypenkaart 9 habitattypen voor. Dit zijn ook de habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelen gelden.

- Zwakgebufferde vennen H3130
- Heischrale graslanden H6230
- Blauwgraslanden H6410
- Actieve Hoogvenen H7110A
- Overgangs- en trilvenen (trilvenen) H7140A
- Herstellende Hoogvenen H7120
- Galigaanmoerassen H7210
- Hoogveenbossen H91D0
- Vochtige alluviale bossen H91E0C

Het habitatype Herstellende hoogvenen komt over een grote oppervlakte voor, de andere habitattypen komen over kleinere oppervlakten voor.

Bevindingen:

De bevindingen van het veldbezoek worden hieronder besproken in volgorde van hun landschapsecologische positie:

- Boven in het systeem: het vrijwel uitsluitend door regenwater gevoede zure en zeer natte actieve hoogveen (H7110A) en in een ruime schil hieromheen: het natte Herstellende hoogveen (H7120).
- Lager in de gradiënt: het in meer of mindere mate door basenrijk kwel- en doorstromend oppervlaktewater gevoede Heischraal grasland (H6230), Blauwgrasland (H6410), Overgangs- en trilveen (H7140A), Galigaanmoeras (H7210) en vochtige alluviale bos (H91E0C).

De habitattypen Zwakgebufferde vennen (H3130) en Hoogveenbossen (H91D0) zijn dit jaar niet bezocht.

Tenslotte worden de bevindingen besproken na uitvoering van de volgende herstelmaatregelen:

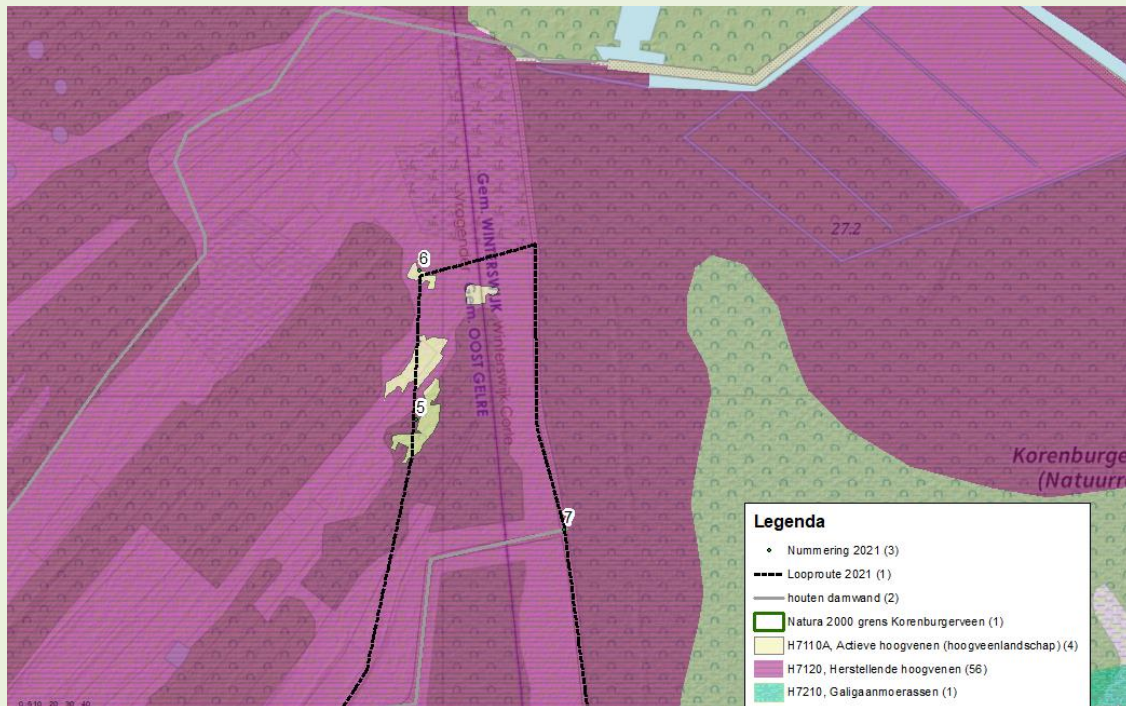
- verwijderen opslag ten behoeve herstellend hoogveen (M4B),
- dempen Schaarsbeek (M1A),
- verder laten verlanden Schaarbeek (M3A),
- kade verwijderen (M1C),
- verwijderen fosfaatrijke toplaag Schaarslenk (M1D).

Algemeen:

Na drie extreem droge jaren, was er dit jaar eindelijk sprake van natte omstandigheden. Vanaf maart 2021 is er voor dit deel van Nederland een min of meer normale hoeveelheid regen gevallen. Een belangrijk aandachtspunt van het veldbezoek was daarom de vraag in hoeverre de habitattypen permanente schade hebben opgelopen door de 3 jaar extreme droogte en in hoeverre de habitattypen zich onder invloed van het relatief natte voorjaar en zomer hebben hersteld.

Actief hoogveen (H7110A)

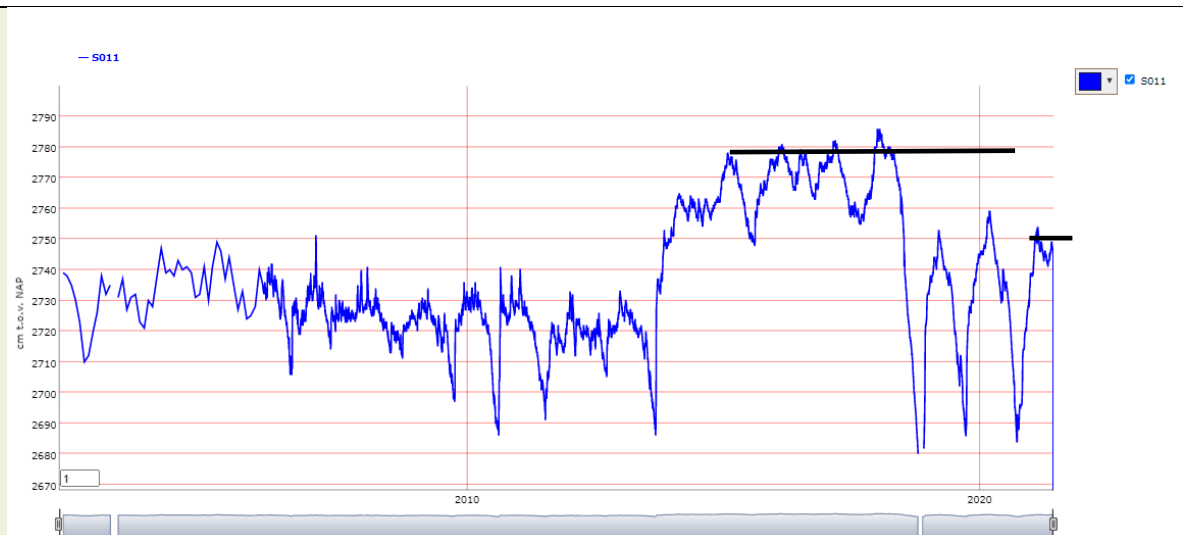
Binnen het door damwanden gecreëerde hoogveen compartiment van het Vragenderveen bevinden zich een viertal kleine zones die op de huidige habitattypenkaart zijn gekarteerd als actief hoogveen (zie Figuur 1). Om te controleren in hoeverre het actieve hoogveen de droogte van de afgelopen drie jaar heeft doorstaan, is het actieve hoogveen dit jaar opnieuw bezocht (locatie 5 en 6). Daarnaast is evenals eerdere jaren peilschaal S011 bij de stuw van het hoogveencompartiment bezocht (locatie 7).

Figuur 1: In 2021 bezochte habitattypen actief hoogveen (de ligging van de nummers is indicatief)

Waterpeilen:

De invloed van de drie achtereenvolgende droge jaren van 2018, 2019 en 2020 en het herstel van het waterpeil in het hoogveencompartiment is duidelijk zichtbaar in het peilverloop van peilschaal S011, die zich naast de schotbalkstuw bevindt die het waterpeil in het hoogveencompartiment van het Vragenderveen reguleert (zie Figuur 2).

Figuur 2: Oppervlaktewaterpeil in het hoogveencompartiment van het Vragenderveen S011 naast schotbalkstuw (bron: Waterweb)

In deze figuur is te zien dat het waterpeil in het hoogveencompartiment, met hierin de 4 kleine oppervlakten Actief hoogveen tot 2014 relatief laag was. Door het aanbrengen van de damwanden en verhogen van de stuwpeilen is het waterpeil in het hoogveen vanaf 2014 sterk gestegen: het waterpeil fluctueerde in de periode 2014-2017 van ca. 27,75 m. +NAP in de winter tot 27,60 m. +NAP in zomer: een jaarlijkse fluctuatie van ca. 25 cm. In deze periode kon het hoogveen zich geleidelijk herstellen en uitbreiden. Door de extreem droge jaren 2017, 2018 en 2019 is het waterpeil echter weer sterk gedaald en fluctueerde het waterpeil tussen een winterpeil van ca. 27,40 m. +NAP en een zomerpeil van ca. 26,90 m. +NAP: een fluctuatie van 50 cm.

De sterke daling in de drie droge jaren 2017-2020 kon niet worden voorkomen door het opstuwen van het water: de stuw bij peilschaal S011 stond in deze droge periode waarschijnlijk op ca. 27,75 m. +NAP (zie zwarte lijn in de figuur). In de figuur is te zien dat het water in alleen zeer korte natte perioden over de stuw wegliep. De rest van het jaar stond het waterpeil onder de stuw en werd al het water vastgehouden.

Tijdens het veldbezoek stond het *stuwpeil* op ca. 27,50 m. +NAP. Tijdens het veldbezoek is vastgesteld dat het veenherstel inmiddels zo ver is dat verhoging van het stuwpeil naar 27,60 zonder risico kan worden uitgevoerd. De beheerder geeft aan dat dit wel samenhangt met de hydrologie in de andere compartimenten en dat deze mogelijkheid zal worden meegenomen in een brede evaluatie. Gestreefd wordt naar 10 cm peilverhoging dit jaar. Tijdens veldbezoek 2022 zal een overzicht van alle peilen worden gepresenteerd. (**Actie Natuurmonumenten**).

Jaar veldbezoek	Waterpeil tijdens veldbezoek in m. +NAP
2021	27,40
2020	27,15
2019	27,10
2018	27,18

Tijdens het veldbezoek stond het *stuwpeil* op ca. 27,50 m. +NAP. Tijdens het veldbezoek is besproken dat het wenselijk is om het stuwpeil geleidelijk weer te gaan verhogen om zo de veengroei verder te stimuleren. Dit brengt wel het risico met zich mee dat het actieve hoogveen verdrinkt. De beheerder geeft aan dat, zolang er nog sprake is van voldoende neerslagoverschot zij voornemens zijn om het stuwpeil dit jaar nog 10 cm te verhogen (**Actie Natuurmonumenten**).

Staat van het habitatype:

Tijdens het veldbezoek in 2019 waren er nog geen visuele verdrogingsverschijnselen waargenomen in het actieve hoogveen. Tijdens het veldbezoek van 2020 was dit helaas wel het geval. Tijdens dat veldbezoek werd geconstateerd dat de bultvormende hoogveenmossen boven in de hoogveenbulten plaatselijk zo ver waren verdroogd, dat zij deels waren afgestorven. Dit leidde tot de conclusie dat de hoogveenbulten niet

langer groeiden. In 2021 zijn in het habitatype nog steeds een aantal hoogveenbulten aangetroffen waarin een deel van de hoogveenvormende mossen boven op de veenmosbult waren uitgedroogd (zie Foto 1). De veenmossen zijn echter niet geheel afgestorven, de onderkant van de planten bleken in het veld nog frisgroen en levend. Dit is een belangrijke aanwijzing dat de drie droge jaren met een jaarlijkse peilfluctuatie van 50 cm geen blijvende schade hebben aangericht aan het habitatype.

*Foto 1: Hoogveenbult in actief hoogveen met bovenin deels afgestorven hoogveenvormende veenmossoorten hoogveenveenmos (*Sphagnum magelanicum*) en wrattig hoogveenmos (*Sphagnum papillosum*). De veenmossen zijn echter niet geheel afgestorven, de onderkant van de planten zijn nog frisgroen en levend.*

Herstellende hoogvenen (H7120):

De staat van het herstellende hoogveen is visueel beoordeeld in het stuwcompartiment van het Vragenderveen (gebied rondom locatie 5, 6 en 7). Hier viel op dat, na het verwijderen van de berkenopslag in augustus 2020, er relatief weinig sprake was van nieuwe berkenopslag. De opslag is in veel gevallen niet erg vitaal (zie Foto 2).

Foto 2: Herstellend hoogveen in het Vragenderveen. Er zijn veel dode berken te zien en weinig vitale opslag met gele bladeren.

Ook waren veel pollen pijpestrootje en wollegras deels overgroeid met veenmossen, wat er op duidt dat veenmossen geleidelijk de overhand krijgen (zie Foto 3).

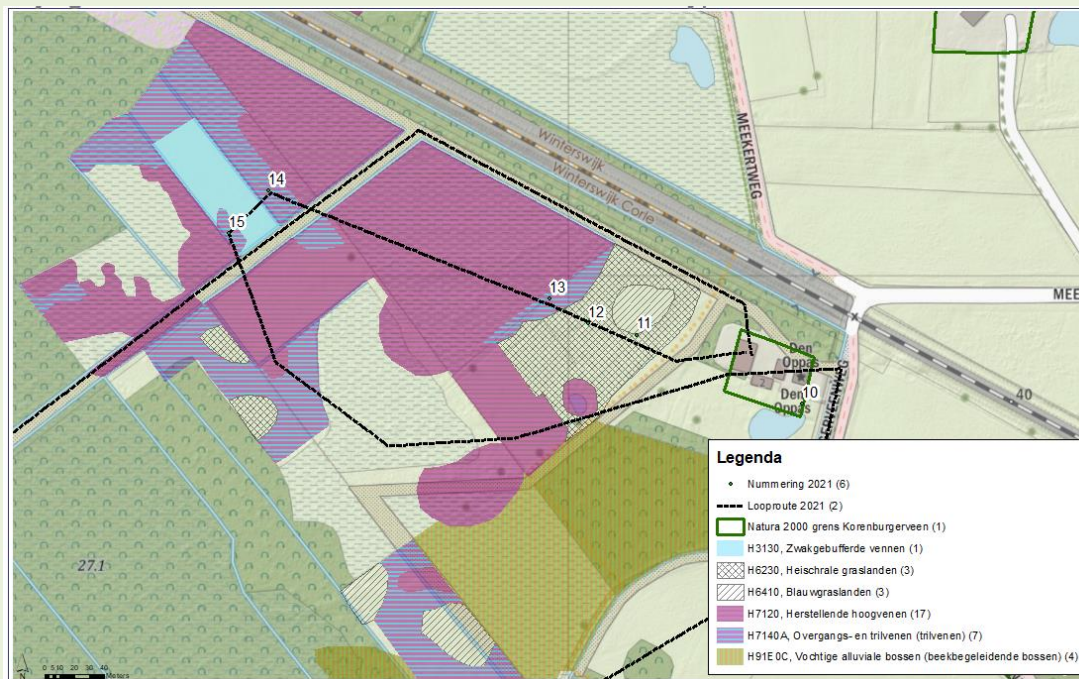

Foto 3: Grotendeels met veenmos overgroeide pijpestrootjepol in de zone Herstellend hoogveen rondom de locaties met Actief hoogveen.

Het herstellend hoogveen aan weerszijden van de Middeldijk ontwikkelt zich volgens de beheerder goed. Aan de hogere en drogere en zuurdere noordwestzijde vindt een ontwikkeling plaats richting zure soortenrijke droge heide (dekzandkop) overgaand in de lage slenken naar natte heide. Aan de lagere, met baserijk grond- en oppervlaktewater gevoede delen vindt een ontwikkeling plaats richting een complex van blauwgrasland, heischraal grasland en op de laagste delen trilveentjes.

Heischraal grasland (H6230)

Het oostelijke deel van het grasland ten noordwesten van het beheerkantoor van Natuurmonumenten Den Oppas is op de habitattypenkaart aangegeven als heischraal grasland (zie Figuur 3).

Figuur 3: Bezochte habitattypen in de voormalige graslanden bij de Middeldijk

Tijdens het veldbezoek is dit heischrale grasland bezocht bij locatie 11 en 12. Het Heischraal grasland verkeert in zeer goede staat. Opvallend is de goede bloei van blauwe knoop, tormentil, gevlekte orchis (uitgebloeid), struikhei en dophei (zie Foto 4). Er zijn geen tekenen gevonden dat de afgelopen drie droge jaren hebben geleid tot een afname van de kwel en/of wegvallen van de basenhoudende kwel. De genomen herstelmaatregelen, in combinatie met de bijzondere landschappelijke ligging, hebben deze graslanden blijkbaar behoeft voor achteruitgang door de droogte. Er is sprake van lokale kwel vanuit het hoger gelegen hoogveen aan de noordwestzijde in combinatie met basenhoudende kwel vanuit de noordwestzijde in de slenk van Corle en hoger gelegen zandgronden van het Rommelgebergte. De aanwezigheid van keileem onder het hoogveensysteem aan de noordwestzijde behoedt het systeem aan de noordoostzijde voor nadelige omgevingsinvloeden.

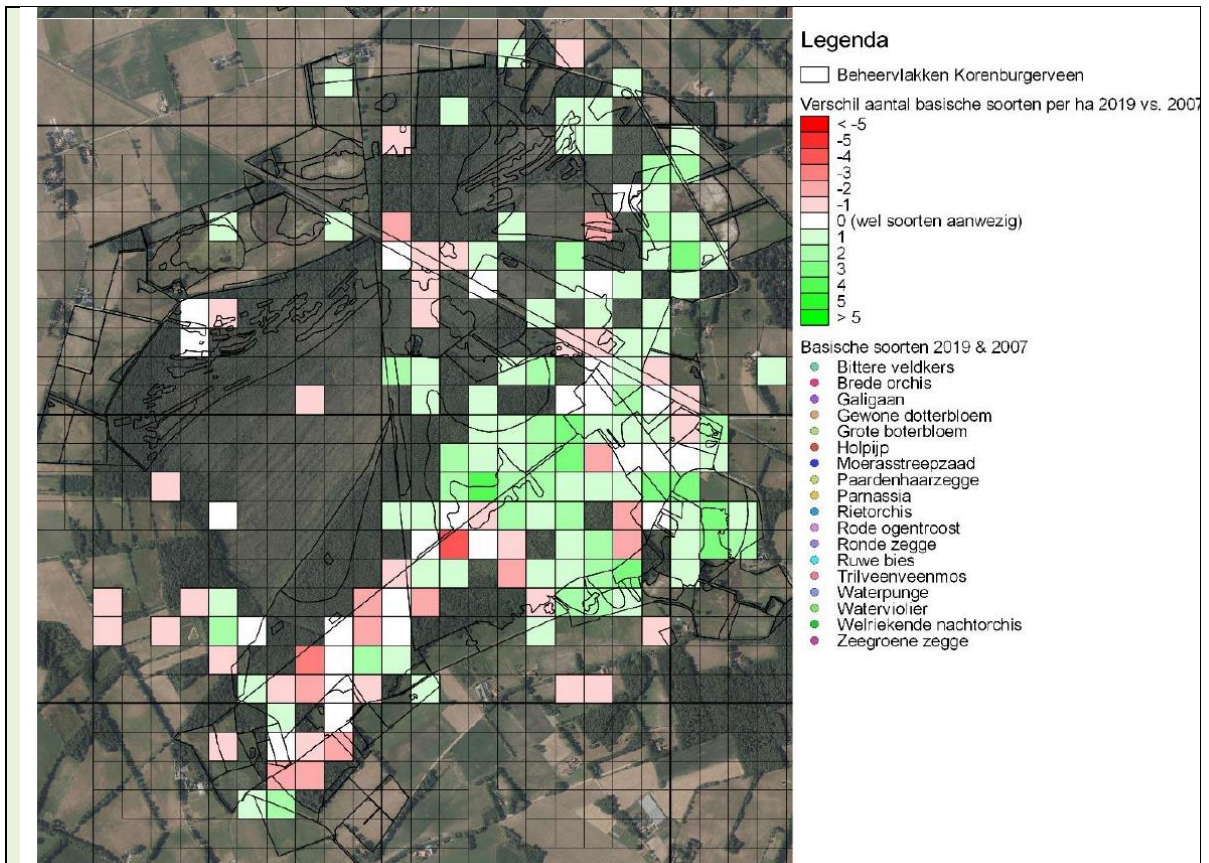

Foto 4: Volop bloeiende blauwe knoop in heischraal grasland op de dekzandrug ten westen van het beheerkantoor (Foto Richard Bruins).

Blauwgrasland (H6410)

Iets lager op de dekzandrug bij locatie 12 bevinden zich vegetaties met o.a. Parnassia die tot het blauwgrasland kunnen worden gerekend. De vegetatiegordels van heischraal grasland, blauwgrasland en in de laagste slenken trilveen vormen een veel fijner mozaïek dan aangegeven op de huidige habitattypenkaart. De nieuwe habitattypenkaart is nog niet beschikbaar. Waarschijnlijk zal hierin een fijner patroon zichtbaar zijn, of zijn de habitattypen gekarteerd als één complex. Dit zou meer recht doen aan de huidige zeer gradiëntrijke situatie. Ook deze blauwgraslandvegetaties verkeren in zeer goede staat. Het blauwgrasland op de dekzandruggen ten noorden van de gedempte Schaarbeek is dit jaar niet bezocht.

Natuurmonumenten heeft een vergelijking gemaakt tussen de aantallen basische soorten in de kartering in 2019 en 2007 (zie Figuur 4). Hieruit blijkt dat het aantal basische soorten met name aan de zuidoostelijke randzone (weerszijden van de Middeldijk) is toegenomen. Dit is een belangrijke bevestiging van de goede ontwikkeling van de blauwgraslandvegetaties.

Figuur 4: Verschil in aantal basische soorten per ha. in 2019 t.o.v. 2007 (Ellenbergwaarden 6-9; bron: concept Kwaliteitstoets Korenburgerveen 2021)

Overgangs- en trilvenen (H7140):

Lage slenken in de graslanden aan weerszijden van de Middeldijk en ten westen van de voormalige Schaarsbeek (Jagerinkweitjes) zijn op de huidige habitattypenkaart aangegeven als Overgangs- en trilveen (zie Figuur 3). De trilveentjes zijn dit jaar bezocht bij locatie 13, 14 en 15. Volgens de beheerder verkeren deze in goede staat. Met name bij locaties 14 en 15 was er sprake van overvloedige voorkomen van basenminnende soorten als grote boterbloem, haakveenmos, geel schorpioenmos, wateraardbei, waterdrieblad en draadzegge (zie lijst in figuur 4). De EGV van het grondwater bedroeg 270 mS/cm en de pH-Merck 5,8, hetgeen overeenkomt met de waargenomen licht basenminnende soorten.

Foto 5: Links grote boterbloem en rechts geel schorpioenmos in trilveentje ten noorden van de Middeldijk bij locatie 15

In het trilveentje bij locatie 14 is tijdens het veldbezoek in 2020 geconstateerd dat de laagte werd gekoloniseerd door Moeraskartelblad. Hieraan is te zien dat er een subtiele verschuiving plaatsvindt, waarbij de natste plekken worden gekoloniseerd door iets drogere soorten zoals Moeraskartelblad. Het is de vraag of dit soort subtiele veranderingen van de vegetatie door het procesindicatoren meetnet kunnen worden gedetecteerd. Dit kan eigenlijk alleen als hier al een pq ligt. Natuurmonumenten en provincie gaan na of hier een pq ligt, of dat er mogelijk een pq kan worden gelegd. **Actie 2020 Natuurmonumenten en Provincie wordt verplaatst naar 2021.**

Tot slot werden de deelnemers op locatie 15 verblijd door het overvliegen van een zwarte ooievaar. Later werd bij de Schaarbeek nog een tweede vogel gezien. De zwarte ooievaar broedt nog niet in Nederland, het Korenburgerveen kan een mogelijke kandidaat zijn voor een eerste broedlocatie.

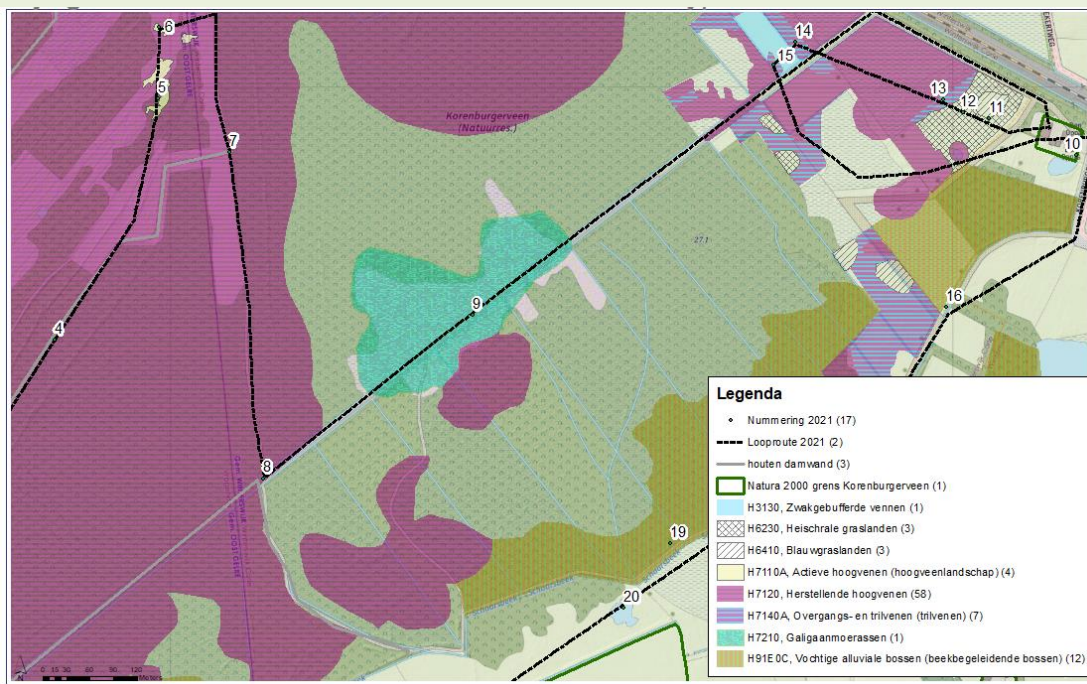
De als Overgangs- en trilveen aangegeven vegetaties ten noorden van de Schaarbeek zijn dit jaar niet bezocht.

Foto 6: Overvliegende Zwarte ooievaars bij locatie 14

Galigaanmoeras (H7110)

Het Galigaanmoeras is bij locatie 9 vanaf het vlonderpad visueel beoordeeld.

Figuur 5: Ligging van het Galigaanmoeras

Volgens de beheerder is de oppervlakte Galigaan geleidelijk aan het toenemen (zie Foto 7).

Foto 7: Galigaan, riet en lisdodde in het Galigaanmoeras

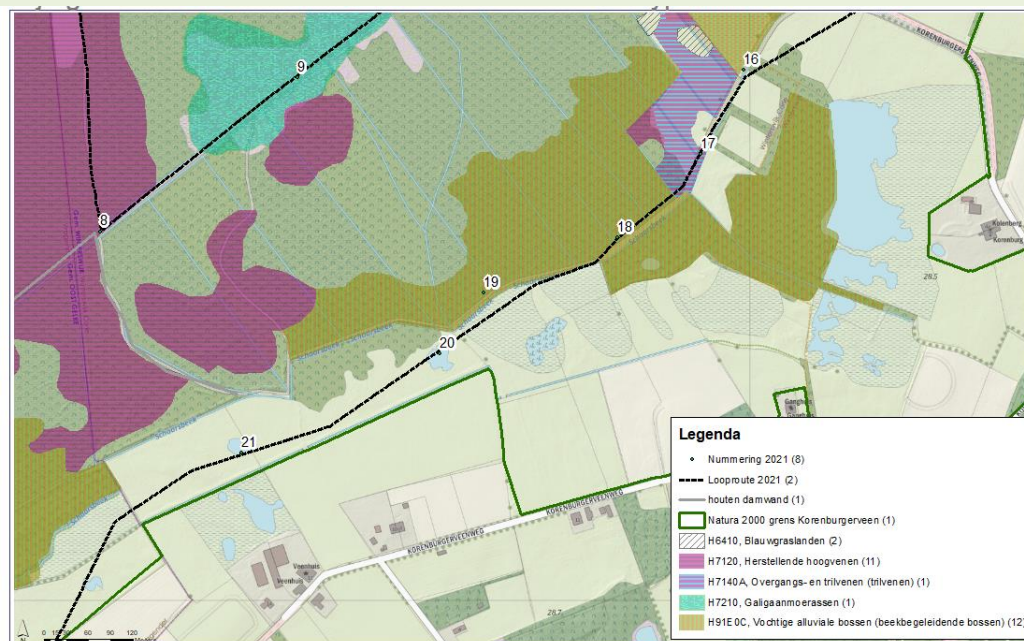
Het Galigaanmoeras was ten opzichte van eerdere jaren opvallend nat. Dit is mede veroorzaakt doordat de beheerder het waterpeil in het stuwcompartiment met 10 cm heeft verhoogd. Bij de stuw bij locatie 8 was stromend water zichtbaar. Volgens de beheerder is er, met name dit jaar, sprake van een aanzienlijke stroming van oppervlaktewater vanuit het Meddosche veen, via het nog niet gedempte deel van de Schaarsbeek bij het beheerkantoor en de opening in de kade van de Schaarsbeek, naar de laagste delen van de randzone waaronder het Galigaanmoeras. Dit jaar waren er langs het vlonderpad opvallend veel basen- en kwelminnende soorten te zien zoals waterviolier, holpijp, en drijvend fonteinkruid.

Foto 8: Kwelindicator waterviolier in natte delen van het Galigaanmoeras (foto Richard Bruins)

Vochtige alluviale bossen (H91E0C)

Het vochtige alluviale bos is visueel beoordeeld vanaf kade van de gedempte Schaarsbeek ongeveer ter hoogte van locaties 18 en 19.

Figuur 6: Bezochte locaties in de slenk van de gedempte Schaarsbeek

Het was opvallend dat deze locaties in 2021 bijzonder nat waren (zie Foto 9). In 2018-2020 stond het grondwater hier nog een meter onder maaiveld en was het vochtig alluviaal bos sterk verdroogd. De combinatie van het dempen van de Schaarsbeek, de Parallelsloot en de natte zomer hebben hier blijkbaar een groot effect gehad.

Foto 9: Het vochtige alluviale broekbos aan de noordoever van de gedempte Schaarsbeek stond dankzij de aanvoer van oppervlaktewater vanuit het Meddosche veen en basenhoudend kwelwater in de slenk van de Schaarsbeek weer vol water.

Herstelmaatregelen

Verwijderen opslag ten behoeve herstellend hoogveen (M4B)

Vanaf de uitkijktoren van de Stichting Vragenderveen kon een goede indruk worden gekregen van het verwijderen van opslag uit het Vragenderveen (zie Foto 10). De opslag is tijdens bijzonder heet en zonnig weer in augustus 2020 onder toezicht van Natuurmonumenten en Stichting Marke Vragenderveen verwijderd door ca. 10 personen. Door de slappe bodem is dit zeer zwaar werk. In overleg met de Provincie zijn de omgehakte berkenstammen niet weggesleept. Deze zullen naar verwachting in het veen worden opgenomen. Her en der zijn ten behoeve van fauna, o.a. Grauwe klauwier vliegdennen in het veen gespaard.

Foto 10: Zicht op de verwijderde opslag in het Vragenderveen vanaf de uitkijktoren van de Stichting Marke Vragenderveen. Voor het weghalen van de opslag zag het gebied er uit zoals het bosgebied aan de uiterst linkerzijde van de foto (foto: Richard Bruins)

Dempen Schaarsbeek (M1A); Kade verwijderen (M1C) en Verder laten verlanden Schaarsbeek (M3A)

Bij locatie 16 (zie Figuur 6) is de kade van de voormalige Schaarsbeek over een afstand van ca. 10 m. verwijderd, zodat water uit het niet gedempte deel van de Schaarsbeek de laagte van zuidelijke randzone in kan stromen.

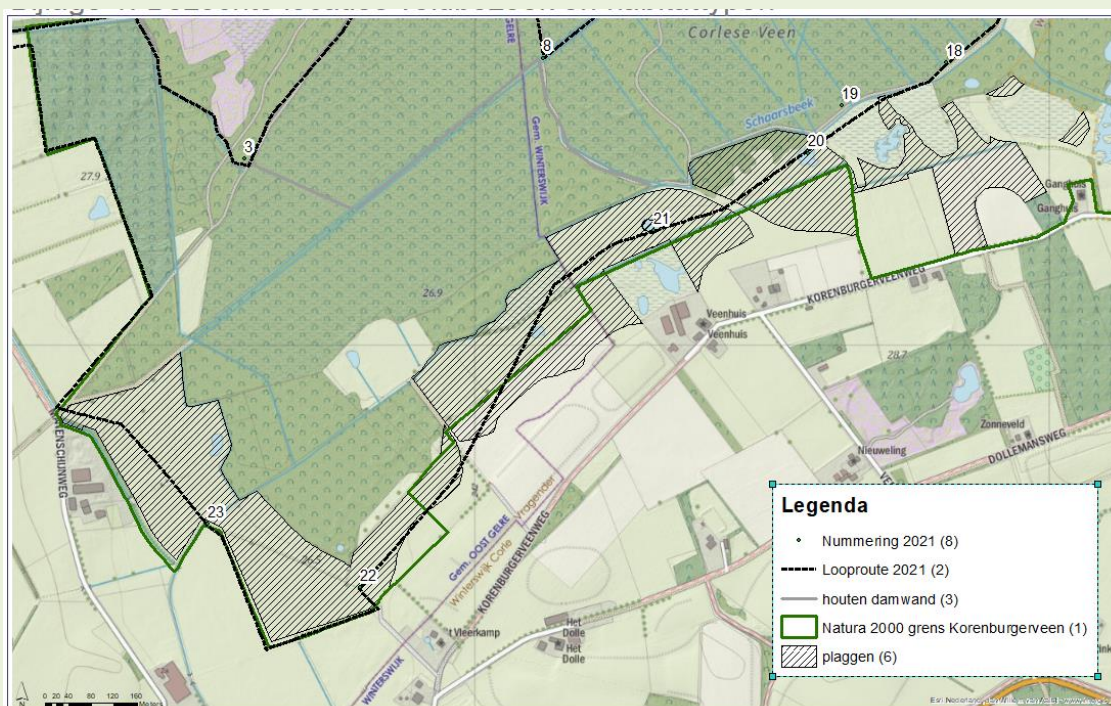

Foto 11: Brede opening in de kade van de Schaarsbeek waardoor water vanuit het Meddosche veen en kwelwater uit de zuidoostelijke randzone de brede Schaarslenk in kan stromen (foto Richard Bruins).

Tijdens het veldbezoek kon over de gedempte delen van de Schaarsbeek worden gelopen. Aan de vegetatie is te zien dat het gebruikte zand voor het dempen niet fosfaathoudend was. De niet gedempte delen van de Schaarsbeek liggen in het gebied als langgerekte poelen. Hierin groeit op grote schaal kwelindicator waterviolier.

Verwijderen fosfaatrijke top laag Schaarslenk (M1D)

In augustus en september 2020 is de fosfaatrijke bovengrond van de lage voormalig agrarisch gebruikte graslanden aan de zuidoever van de Schaarsbeek afgegraven (zie Figuur 7).

Figuur 7: Bezochte locaties in de geplagde percelen in de zuidelijke randzone

Direct na afgraven is maaisel op de kale bodem aangebracht vanuit de graslanden aan weerszijden van de Middeldijk om concurrerende plantensoorten in te brengen, die hopelijk tegenwicht zullen bieden aan watercrassula. Tijdens het veldbezoek is geconstateerd dat de bodem inderdaad zeer snel bedekt is geraakt met natte goed concurrerende soorten zoals watermunt, veldrus en lisdodde (zie Foto 12). Naar verwachting zal lisdodde op termijn verdwijnen.

Foto 12: Snel dichtgegroeide geplagde voormalige graslanden; de laagte rechts tegen de voormalige Schaarbeek staat onder water met veel lisdodde.

De gevreesde explosie van watercrassula na het plaggen is volgens de beheerder niet opgetreden. Watercrassula is nog aanwezig in een aantal poelen die tijdens het plaggen met rood-wit draad zorgvuldig waren afgeschermd van het plagwerk. Het uitspreiden van maaisel uit de graslanden aan weerszijden van de Middeldijk in combinatie met lemige bodem en basenhoudend kwelwater lijken concurrerende soorten een belangrijke voorsprong te hebben gegeven op de watercrassula.

In een beperkt aantal percelen waren na het plaggen ploegsporen met een hoog fosfaatgehalte aangetroffen. Dit was duidelijk zichtbaar aan de lijnen met pitrus tussen wit zand (zie Foto 13). Deze percelen waren 80-90 gediëpploegd, hetgeen niet was geconstateerd bij het vooronderzoek. Zodra het weer het toelaat zal de bodem hier nog een extra 30 cm worden geplagd om de ploegsporen geheel te verwijderen. De hierdoor ontstane laagtes bieden kansen voor ontwikkeling van kleine veentjes.

Foto 13: Geplagd perceel met ploegsporen

Opvallende waarnemingen in de geplagde percelen zijn verder het voorkomen van loos blaasjeskruid in kleine poelen bij locaties 20 en 21, schildereprijs, vierrijige ogentroost, rode ogentroost en stijve moerasweegbree aan de oever van de geïnundeerde laagte aan de geplagde zuidwesthoek van het gebied (locatie 22). Deze soorten waren niet aanwezig in het verspreide maaisel en moeten dus uit de zaadbank zijn gekomen.

Foto 14: Stijve moerasweegbree op de oever van de geïnundeerde zuidwestelijke laagte.

Overige punten:

- Natuurmonumenten spreekt zijn zorg uit over de recreatiedruk op het gebied. Met name het wandelpad in het Meddosche veen is heel aantrekkelijk voor een kort rondje voor veel mensen. Natuurmonumenten vraagt zich af of de recreatie niet kan meer kan worden afgeleid van de waardevolle gebiedsdelen, bijvoorbeeld het aanbieden van parkeergelegenheid op grotere afstand van de waardevolle gebiedsdelen in combinatie met het verbieden van autoverkeer op de Kooiveldweg, Korenburgerveenweg en Maneschijnweg met uitzondering van bestemmingsverkeer. Het is wenselijk om recreatiezonering mee te nemen in het nieuwe Natura 2000 beheerplan. **Actie Provincie.**
- In de westelijke rand van het Korenburgerveensysteem liggen nog een aantal ontwaterende sloten (buiten N2000 gebied). Alle deelnemende partijen zijn het er over eens dat het effect van deze sloten in beeld dient te worden gebracht en zonodig moeten deze sloten worden gedempt. Deze sloten zijn tot nu toe niet nadrukkelijk in zicht geweest bij de maatregelen. De aangrenzende gronden zijn grotendeels in gebruik als natuurgebied, wat ruimte biedt voor deze maatregel. Het is wenselijk om dit onderzoek mee te nemen in het nieuwe beheerplan. **Actie Provincie.**

Conclusies:

- De ontwikkelingen in het Korenburgerveen met betrekking tot de stikstofgevoelige habitattypen zijn conform de verwachting zoals vastgelegd in het beheerplan.
- Door de uitvoering van de herstelmaatregelen lijken de habitattypen in het Korenburgerveen de drie extreem droge jaren 2018, 2019 en 2020 redelijk tot goed te hebben doorstaan.
- De gevreesde explosie van watercrassula na het plaggen van de zuidelijke randzone is niet opgetreden. Watercrassula is nog aanwezig in een aantal poelen die tijdens het plaggen met rood-wit draad zorgvuldig waren afgeschermd van het plagwerk. Het uitspreiden van maaisel uit de graslanden aan weerszijden van de Middeldijk in combinatie met lemige bodem en basenhoudend kwelwater lijken concurrerende soorten een belangrijke voorsprong te hebben gegeven op de watercrassula.

Actiepunten 2021:

- Maken van een overzicht van stuwpeilen en wijzigingen in 2021. Aansturen op verhoging stuwpeil hoogveencompartiment Vragenderveen met 10 cm tot 27,60 m. NAP. **Actie Natuurmonumenten**
- Meenemen recreatie zonering en onderzoek naar het functioneren van de sloten in de noordwestelijke randzone in nieuwe Natura 2000 beheerplan. **Actie Provincie**
- Onderzoek naar ontwaterende werking vrij diepe sloten in de westelijke en noordwestelijke randzone van het Korenburgerveen **Actie Provincie**

Resterende actiepunten uit 2020:

- De Provincie heeft in 2020 een tussentijdse evaluatie laten uitvoeren van de resultaten van de monitoringsplannen in het Natura-2000 gebied Landgoederen Brummen, deelgebied Empese en Tondense heide. De evaluatie is uitgevoerd door KWR. Provincie heeft RHDHV opdracht verstrekt om de monitoringsplannen van de Natura2000gebieden De Bruuk en Landgoed Brummen, deel Empese en Tondense heide te actualiseren. Daarna (planning is voor eind 2021), komt ook de actualisatie van de andere monitoringsplannen Natura2000gebieden, waaronder Korenburgerveen, aan de beurt. **Actie Provincie**
- Natuurmonumenten en Provincie gaan gezamenlijk onderzoeken of de veranderingen in open habitattypes” in de zuidoostelijke randzones op dit moment op de juiste manier worden gemonitord. Is de huidige manier van monitoren voldoende of is er aanvullende monitoring (bijvoorbeeld vergelijken van oude en nieuwe pq's in de randzone) wenselijk.. **Actie Provincie en Natuurmonumenten.**
- Organisatie kennisinventarisatie, onderzoek en herstel van damwanden hoogvenen. **Actie Provincie. Natuurmonumenten** levert een lijstje met personen uit andere veengebieden die actief bezig zijn met de vervanging van damwanden.

Afgeronde actiepunten uit 2020:

- Natuurmonumenten inventariseert welke korte termijn maatregelen noodzakelijk zijn om lekkage van damwanden te voorkomen. **Actie Natuurmonumenten.** Uitgevoerd.

Dit verslag is vastgesteld door:

.....
Handtekening

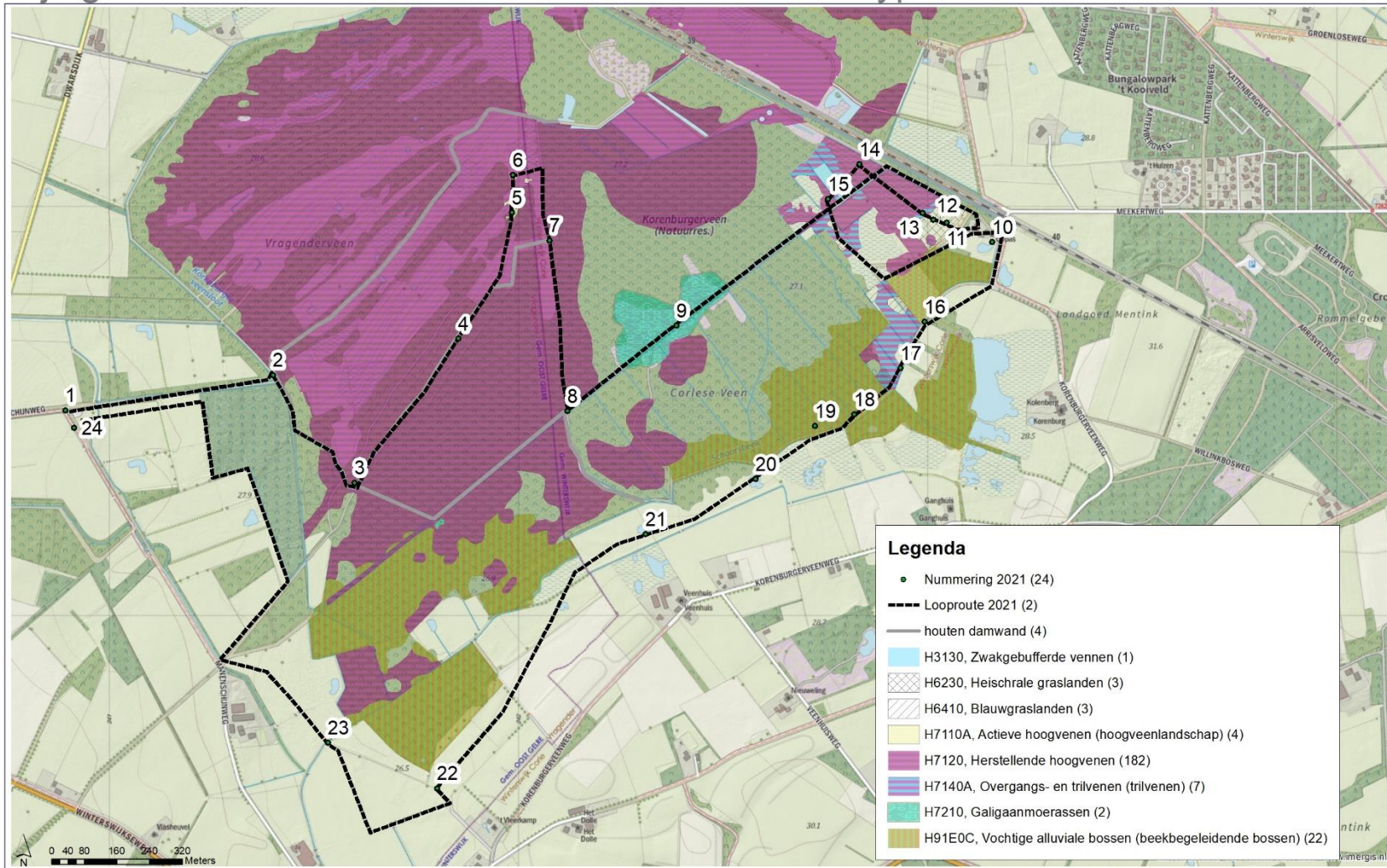
(datum)

.....
Handtekening

(datum)

Bijlagen

Bijlage 1: Bezochte locaties veldbezoek en habitattypen

Bijlage 2: Bezochte locaties veldbezoek en herstelmaatregelen

